

PROCEDEIXEN D'OBI?

Ramon AMIGÓ i ANGLÈS

Que el toll de l'Ou, de Montsant, al fons del bell inici del barranc dels Pèlcs, tingui el nom d'alguna manera emparentat amb la paraula *obi* (*Onomasticon*, VI, p. 7) fa molt estrany als coneixedors del paratge i als coneixedors de l'onomàstica del paratge i els seus encontorns.

El nom deu ésser de creació moderna, recent. No se l'ha vist en cap document fins que no en parla la guia excursionista publicada el 1929, si no fos que s'hi hagués referit algun article d'alguna revista de les que potser havien aparegut per aquell sector del Priotat a partir de les darreries del segle passat, però no en tenim coneixement. L'indret és desavinent i no ha d'estranyar que no fos freqüentat més que per pastors o traficants de fusta que talaven arbres d'aquells verals, o per mal-factors que hi busquessin una protecció que no podia durar gaire per falta de possibilitats de sosteniment. Això fins que no hi van començar a passar excursionistes atrets per la descoberta de panorames. Si abans hi habitaven carboners, caçadors i boletaires, no n'hi ha memòria i no se sap que haguessin deixat res escrit.

Quan, poc abans que s'acabés el segle passat, Artur Osona va anar d'Ulldemolins a la Morera, per la serra Major, va parlar extensament de «las gegantinas Covas de la Mare de Déu de Montsant», referint-se a la cova Santa actual, i va baixar al Parral, a un cop de pedra del toll de l'Ou i, en canvi, no va dir res del toll. Segurament perquè el seu guia, «En Antoni Canyellas Vilalta, que fa uns 18 anys es lo guarda jurat de la regió y la coneix palm a palm», no li devia donar importància i no li'n va parlar. Encara no s'hi devia haver interessat ningú i encara no se'l devia anomenar amb el nom d'ara, tal com s'ha vist que tampoc no s'anomenava la cova Santa.

Només tenim notícia d'un document del 27 d'agost de 1620, que s'hi devia referir. L'hem localitzat en un manual notarial d'Ulldemolins. Acredita que Pere Bonet va vendre a Miquel Macip, amb el vist-i-plau d'Escaladei, per quatre-cents sous, moneda corrent de Barcelona, i amb un cens d'un almud de blat anual a favor del monestir, una peça de terra a Montsant, a la partida dita la Moleta dels Gorguells i Cadolles dels Pèlcs, que confrontava amb Pere Blanc, amb el barranc dels Pèlcs, amb Gabriel Anglès i amb Pere Llaurador. No hi ha dubte que els Gorguells i les Cadolles dels Pèlcs de 1620 corresponen al toll de l'Ou actual. La Moleta del document ajuda a estar-ne segurs, perquè encara avui es parla de la Mola, dintre l'espai

clos pels grans cingles que delimiten la muntanya, i se'n parla precisament damunt del toll de l'Ou. És una elevació poc o molt inferior a les que l'envolten i això, aquesta disminució d'altitud, justifica la forma diminutiva amb què el nom és tractat aquell primer quart del segle XVII.

El terme de la Morera de Montsant s'havia anomenat la Moleta, a les acaballes del segle XVIII i al llarg del XIX, però amb aquest nom es designava un altre indret, que devia estar relacionat amb el barranc de la Moleta actual, situat més al sud i a la part de fora dels cingles monumentals que configuren la gran muntanya prioratina.

La petita cascada que fa caure l'aigua dintre el gorg conegut pel toll de l'Ou ha fet tornar rodons els còdols, i els ha polits i, blancs com són i de dimensions discretes, no és estrany que aquests últims temps hagin suggerit a algun passavolant, metafòricament, un ou.

Això podria ésser un argument, poc sòlid tanmateix, perquè de pedres rodones com aquestes se'n troben en molts llocs, sobretot en territoris de conglomerats com és Montsant i, en canvi, només ací s'ha tingut la il·lusió d'emparentar-les amb uns ous. És per això que cal fer més cas de l'opinió de la gent que viu a no gaire distància d'aquell fons dels Pèlcs, i que hi ha transitat sovint -poc, tanmateix-, malgrat que sigui un punt que queda lluny de tots els pobles. Aquells muntanyencs veuen un ou en la forma que té una coveta, com un baix relleu natural, ovalat, que l'erosió ha excavat en un pany de cingle blanc, vertical, que hi ha a la vora dreta del torrent, a poca distància del toll del mig dels tres que fa l'aigua saltant en aquell indret. És el toll que acostuma a conservar aigua encara que no se'n vegi circular pel barranc, i quan els altres dos estan eixuts. L'ou més o menys imaginari en qüestió té cap a un metre de llargària per mig d'alçària i la profunditat de l'excavació és moderada. També podria ésser, és clar, que els mecanismes de formació nominativa haguessin funcionat al revés, és a dir, que la gent hagués descobert l'ou influïda pel nom del toll. Tanmateix, és cert que no se sap -fins ara- que el toll s'hagués designat amb aquest nom abans del primer terç d'aquest segle XX.

Que per allí hi hagués hagut un obi per a donar menjar i beure al bestiar resultaria tan estrany, tan difícil d'entendre, que es pot afirmar que és impossible.

Tampoc no sembla que el coll dels Ous, de Torroja, tingui res a veure amb els obis (novament *Onomasticon*, VI, p. 7). El coll dels Ous és un tossal mesurat en 620 m d'altitud sobre el nivell de la mar, al trifini Torroja-Poboleda-la Morera de Montsant. Com que *Noms actuals i pretèrits del poble i terme de Torroja del Priorat*, de Jaume Sabaté (Societat d'Onomàstica i Institut Cartogràfic de Catalunya, 1995), anota «ca l'Ous», al carrer de la Balandra d'aquella població, no ha de sorprendre gens que el nom del coll procedeixi d'aquell renom de la família, que devia ésser -o havia estat- propietària de les terres on sobresurt aquell tossal.

Que el renom, quan se'l va crear -que no se sap quan va ésser-, hagués procedit d'uns obis, no està a l'abast de ningú d'assegurar-ho, ni de negar-ho. Podia haver vingut de qualsevol circumstància relacionada amb els ous de gallina o de qualsevol altre ocell, entre els quals i el primer propietari del renom hagués mitjançat alguna

anècdota pintoresca, o de la paraula presa en un sentit metafòric per a designar allò que en general no es vol dir amb el nom vulgar o científic que li correspon.

Que el nom de la casa porti en singular un article que introdueix un substantiu en plural no cal que es consideri una irregularitat. També podria ésser que la paraula *ous* no correspongués a un nom comú sinó al resultat d'alguna modificació d'un antropònim el record del qual s'ha esvaït. Que l'article sigui en plural en el nom de lloc no s'oposa que el nom de lloc procedeixi del nom de casa. En qualsevol cas, es manté la dificultat per a interpretar-lo com a relacionat amb obis.

És arriscat de fer propostes etimològiques, encara que sigui amb un «potser» de prevenció, com el que apareix a *Onomasticon*, VI, 8a, 12-14, sense conèixer bé les característiques del lloc i les del seu entorn i sense consultar els treballs resultants d'unes investigacions específiques.

AUTÒNIMS

Traduïm de “La Vanguardia” (1-6-97) (el “neologisme” del títol és nostre):

A vegades, hi ha canvis de nom (d'automòbils) que són obligats.

El Mitsubishi Pajero, per exemple, es denomina Montero als països hispans, per connotacions òbvies. El Seat Màlaga s'anomenà Gredos en el mercat grec, on la paraula de pronunciació similar “malaka” no és precisament una floreta. El Renault Clio no es ven al Japó, però allí caldria que canviés de nom, perquè Clio pertany a Honda. Curiosament, Renault havia pensat d'anomenar-lo Kliia, però en suec aquesta paraula significa tirar. A cap marca se li ocorria de designar els seus cotxes amb el números de mala sort, com ara el 13; el Renault 17, per exemple, va tenir problemes a Itàlia, perquè allí aquest és el número de la malastrugança. Però hi ha casos curiosos: el VW Jetta fa riure als països llatins. El Lància Dedra va tenir problemes a Gran Bretanya per la seva similitud amb “dead rat” (rata morta). El Fiat Ritmo no hauria estat acceptat als Estats Units, on la paraula s'utilitza per designar el cicle menstrual femení, i el varen anomenar Strada. Recentment, l'Alfa Romeo 144 ha canviat immediatament de sigles perquè la numeració coincidia amb els prefixos de les “hot lines” telefòniques. O noms que, en alguns idiomes, es presten a l'acudit fàcil, com Passat (similar fonèticament a pesat o passat en català).

També es recorre a la invenció de noves paraules per tal de transmetre una idea. Honda ha trobat noms evocadors: Today, petit per usar cada dia; City o ciutatà; Civic, per cívic; Accord, perquè posa els clients d'acord; Prelude, perquè la seva línia és preludi de gaudir conduint; Integra, per la seva tracció integral, i Legend, perquè el més alt de la gamma és de llegenda.

Espace i Scenic, de Renault, defineixen per ells mateixos el concepte del cotxe. I Twingo és un mot inventat però que diu quelcom com “per anar en parella”, per “twin” (dos) i “go” (anar).

Un altre vocable afortunat és Jeep, que ha donat origen a una marca i serveix per qualificar genèricament qualsevol tot terreny. I, no cal dir, Quatro, que distingeix els Audi de tracció integral.

V.B.